

τῆς κιονοστοιχίας αὐτῆς ἀπετελεῖτο ἐκ δύο τεμαχίων. Τὸ πλάτος τῆς στοᾶς ἦτο 14.80 μ.

Ἡ μορφή τῆς προσόψεως δὲν ἐξηκριβώθη διὰ τῶν τότε ἔρευνων. Εὐρέθησαν ὁμως δωρικοὶ ἡμικίονες, τρίγυφοι καὶ γείσα εἰς τὸν χώρον τῆς προσόψεως, φυλασσόμενοι σήμερον εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς Ἑφορείας Ἀρχαιοτήτων. Τὸ μέγεθος τῶν ἀρχιτεκτονικῶν αὐτῶν μελῶν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως, ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸν ὄροφον τῆς στοᾶς. Εἰς τοῦτο ἄλλωστε, ὅτι ἡ στοὰ ἦτο διώροφος, ὁδηγεῖ καὶ τὸ μεγάλο πάχος τοῦ ὀκταγώνου κίονος.

2. **Κάστρον Μυτιλήνης.** Εἰς τὸ Κάστρον τῆς Μυτιλήνης συνεχίσθησαν αἱ ὑπὸ τοῦ Σ. Χαριτωνίδου ἀρξάμεναι στερεωτικαὶ ἐργασίαι εἰς τὸν μεγάλον πύργον (Donjon). Ἀποκατεστάθη τὸ δάπεδον τοῦ προστώου τῆς πυριτιδαποθήκης, τὰ δάπεδα τῶν δωματίων αὐτῆς καὶ ἀνεστηλώθη κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους ἡ ἐλικοειδὴς κλίμαξ, ἡ ὁδηγοῦσα εἰς τὰ τεῖχη. Ἑργασίαι συντηρήσεως τῶν τειχῶν ἐγένοντο εἰς διάφορα σημεία τοῦ κάστρου.

3. **Παπιανά, ναὸς Σωτήρος.** Τοῦ ἱστορημένου ναοῦ τοῦ Σωτήρος εἰς Παπιανά (βλ. ΑΔ 18 (1963) : Χρονικά, σ. 271), ἐγένετο ἀνακατασκευὴ τῆς κατεστραμμένης στέγης, ἀποξύλωσις τῶν στασιδίων, τὰ ὅποια ἦσαν προσηλωμένα ἐπὶ τῶν τοιχογραφιῶν, καὶ καθαρισμός. Ἐξωτερικῶς κατηδαφίσθη τὸ παλαιὸν ἐπὶ τοῦ ναοῦ στηριζόμενον ὀστεοφυλάκιον καὶ ἀνεσκάφη ὁ περίξ τῆς ἀψίδος χώρος διὰ τὴν ἀποχέτευσιν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων.

4. **Μόλυβος.** Ἐγένετο εἰς Μόλυβον ἐπισκευὴ τῆς στέγης τῆς τοιχογραφημένης οἰκίας Γιαννάκου.

5. **Μέσα.** Εἰς Μέσα, εἰς τὸν κόλπον τῆς Καλλονῆς, ἐγένετο καθαρισμός τοῦ ναοῦ ἀπὸ τῆς ὑδροχαροῦς βλαστήσεως καὶ τῆς ἰλύος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΡ. ΠΕΤΡΑΚΟΣ

Β'. ΧΙΟΣ

1. ΣΤΕΡΕΩΣΙΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

Παναγία ἡ Σικελιά (Πί ν. 405 α - β)

Πρὸς προστασίαν τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Σικελιάς ἐπανεκτίσθη ὁ τοίχος τοῦ περιβόλου, στηριχθεὶς ἐπὶ τῶν παλαιῶν θεμελίων καὶ ἀχθεὶς μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ πρὸς Δ. σφζομένου αὐλογύρου τῆς ἐκκλησίας. Ὁ ναὸς ἀπὸ Ν. προεφυλάσσετο ἀπὸ ὑψηλοῦς βράχους ἐπενδεδυμένους δι' ἰσχυρῶν τοίχων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχον κτισθῆ κελλία. Οὕτως ἡ προστασία τοῦ ναοῦ ἀπὸ Ν. ἦτο πληρεστέρα. Ἡ ἐπένδυσις αὕτη κατέπεσεν εἰς τινα ση-

μεῖα καὶ τὰ ὑπεράνω αὐτῶν κτήρια θὰ ἐκρημνίζοντο ἐπὶ τοῦ ναοῦ μὲ δυσαρέστους συνεπείας. Αἱ ἀποκεκολλημένα ἐπενδύσεις συνεπληρώθησαν εἰς τὰ πλέον σαθρὰ τμήματά των καὶ ἀπεφεύχθη ὁ κίνδυνος τῆς καταρρεύσεως. Ὑπολείπονται ὁμως πολλαὶ ἐργασίαι, μέχρις οὗ ὁ περίβολος ἀποκατασταθῇ καὶ καταστῇ ἀκίνδυνος διὰ τὸν ναόν, ἀποδοθῇ δὲ συγχρόνως εἰς τὸ περιβάλλον ἡ μνημειώδης μορφή του. Εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐπενδύσεως ταύτης εἶχον κτισθῆ κελλία.

Κάστρον Χίου

α) Συνεπληρώθη ἡ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀρξαμένη ἐπένδυσις τοῦ δυτικοῦ πύργου, ἥτις εἶχεν ἀφαιρεθῇ μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ὑπὸ τῶν ἐγκατασταθέντων παρὰ τὴν τάφρον προσφύγων, καὶ συνεδέθη μετὰ τῶν ἐκατέρωθεν παλαιότερον ἐπενδεδυμένων τμημάτων αὐτοῦ.

β) Συνεχίσθη καὶ ἐφέτος ἡ συντήρησις τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, τὸ ὅποῖον ἐνώνει τοὺς δύο προμαχῶνας, τὸν δυτικὸν καὶ τὸν τοῦ Ζήνωνος. Κατὰ τὴν πρόδον τῶν ἐργασιῶν διεπιστάθη, ὅτι ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ τείχους εἶχον ἀφαιρεθῇ οἱ λίθοι εἰς μέγα βάθος. Ἐγίνεν ἀποχωμάτωσις (Πί ν. 405 γ), συνεπληρώθησαν τὰ ἐλλείποντα τμήματα (Πί ν. 405 δ) καὶ συνεδέθησαν αἱ δύο ἐπιφάνειαι τοῦ τείχους δι' ἀμασβέστου. Ἐν συνεχείᾳ ἐπὶ τοῦ τείχους ἐτοποθετήθησαν «ζωνάρια» εἰς μήκος 60 μ. Ἡ τοποθέτησις τῶν «ζωναρίων» ἐξασφαλίζει τὸ κατὰστρωμα τῶν ἐπάλξεων.

γ) Αἱ ἐργασίαι ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τὸν προμαχῶνα τοῦ Ζήνωνος, κατὰ τὴν περίμετρον τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται δέκα ἐννέα κανονιοστάσια μετ' ἰσαριθμῶν πυλίδων, φωταγωγῶν καὶ ἀναφωτίδων. Τῶν πλείστων κανονιοστασιῶν αἱ στοαί, βάθους 5 μ., ἔχουν ὑποστῇ σοβαρὰς καταστροφὰς καὶ εἰς τινα ἔχει ὑποστῇ σοβαρὰς ζημίας καὶ ἡ καθέτως πρὸς τὰς στοὰς διήκουσα καὶ ἀνέχουσα τὸν προμαχῶνα μακρὰ σήραγξ. Ἡ μεγάλη καταστροφὴ εἰς τὰ κανονιοστάσια ἐγένετο κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον καὶ τὴν γερμανικὴν κατοχὴν, ὅτε οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, ἔχοντες ἀνάγκην χειρομύλων, ἀνεκάλυσαν τοὺς σκληροὺς λίθους τῶν στοῶν, τοὺς ὁποίους συστηματικῶς ἀπέσπων εἰδικοί λιθοξόοι καὶ κατεσκευάζον ἐξ αὐτῶν τοὺς σωτικούς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην χειρομύλους διὰ τὴν ἄλυσιν τῶν σιτηρῶν. Τὸ πλέον κατεστραμμένον κανονιοστάσιον, τὸ ὁποῖον ἡπεῖλει μὲ κατάρρευσιν τὸν προμαχῶνα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἦτο τὸ εἰκονιζόμενον εἰς τὸν Πί ν. 405 ε' κατέχει τὴν σπονδυλικὴν στήλην τοῦ προμαχῶνος καὶ τὸ νευραλγικώτερον σημεῖον τῆς περιμέτρου του, διότι κεῖται εἰς τὸ πλέον εὐπρόσβλητον καὶ ἀπὸ

ξηράς και από θαλάσσης σημειών τοῦ φρουρίου, ὅπως καὶ τὸ δεξιᾷ αὐτοῦ κατεστραμμένον κανονιστάσιον. Τὸ ὕψος τοῦ φωταγωγοῦ καὶ τῆς ἀναφωτίδος ἔδωκαν αἱ παρακείμεναι ἀναφωτίδες ἀλλὰ καὶ τὸ σφῆζόμενον κατῳφλιον τῆς παλαιᾶς. Οὕτω μὲ παλαιούς λίθους, ἐστερεώθη καὶ ἀνεστηλώθη ἡ στοά, ἀποκατεστάθη ἡ πυλὶς εἰς τὴν ἀρχικὴν τῆς μορφῇν (Πί ν. 405 ζ'), πλαισιωθείσα διὰ παλαιῶν φωκαϊκῶν λίθων, καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὴν κανονικὴν τῆς θέσιν ἡ ἀναφωτίς.

δ) Σπουδαιοτάτην προσφορὰν διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ φρουρίου ἀπετέλεσεν ἡ γενομένη ἐφέτος προσπάθεια ἀποχωματώσεως πέριξ αὐτοῦ, ἥτις ἀπέδωκεν ὁλόκληρον τὴν τάφρον ἀπὸ τοῦ ἐπάνω Πορτέλλου μέχρι τῆς θαλάσσης. Τὸ ἀνάλημμα τῆς τάφρου ἀπηλευθερώθη καθ' ὅλον τὸ μήκος μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ οἱ ἐντὸς τῆς τάφρου χώροι, οἱ χρησιμοποιούμενοι ὡς ἀποθέται σκουπιδιῶν, ὀρνιθῶνες καὶ κῆποι, ἐκαθαρίσθησαν καὶ τὸ τεῖχος καὶ ὁ προμαχὼν τῆς περιφράξεως ἀπεχωματώθησαν εἰς βάθος ἐνὸς καὶ πλέον μέτρου. Εἰς πλεῖστα σημεία τὸ ἀνάλημμα ἔχει φθαρῇ καὶ ἡ πρώτη φροντίς τῆς Ὑπηρεσίας θὰ εἶναι ἡ στερέωσις του.

2. ΤΥΧΑΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ἀπὸ τὴν κόγχην τοῦ κατεδαφισθέντος παλαιοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου Ἀττικῆς ἀπειχίσθη βάσις παραστάδος, διαμορφωμένη εἰς σχῆμα λεοντόποδος (Πί ν. 406 ζ') ἀπὸ τὸν γνωστὸν εἰς Χίον λίθον μὲ τὸ ὄνομα «σιδερόπετρα», διαστάσεων: μήκ. 0,44, βάθ. 0,33 καὶ ὕψ. 0,29 μ. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέρει τὸρμον καὶ μικρὰν αὐλάκα μολυβδοχοήσεως. Εἰς τὸ οἰκόπεδον τῆς Ἐνώσεως Μαστιχοπαγωγῶν, κατὰ τὴν διάνοξιν θεμελίων, ἀνευρέθη καὶ ἄλλη ὁμοία βάσις παραστάδος τῆς ἰδίας διαμορφώσεως, ἀλλὰ καλυτέρας ἐπεξεργασίας, ἀπὸ ὑπέρυθρον μάρμαρον λατομείου. Ὑψος τοῦτου 0,26, διαστάσεις τῆς ἄνω ἐπιφανείας 0,34 x 0,18, μήκος τῆς κάτω ἐπιφανείας μετὰ τῶν ὀνύχων 0,59 μ. Ὁμοιον λεοντόποδα μετέφερα ἀπὸ τὸν Φραγκομαχαλᾶν ἐκ τῆς οἰκίας Βασιλείου Πικοῦνη. Σφῆζεται ἡ βάσις ἀκε-

ραία μὲ ὀλίγας ἀμυχὰς ἐπὶ τῶν δακτύλων. Τὸ μάρμαρον, ὑπολεύκου χρώματος, ἔχει καλυφθῇ ἀπὸ ἀσβεστοῦχον ἐπίστρωμα. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ἔχει διαστάσεις: 0,36 x 0,25 καὶ ἡ κάτω μετὰ τῶν ὀνύχων 0,38 x 0,43 μ. Ἀλλῇ ὁμοία βάσις ἀπειχίσθη ἐκ τοῦ κατεδαφισθέντος κτηρίου τῶν Παλαιῶν Φυλακῶν, ὁμοίως ἐξ ὑπερύθρου μαρμάρου λατομείου, ἀλλὰ εἰς τὴν βάσιν τῆς ἀπολεπισμένης ὕψος 0,18 μ. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια, διαστάσεων 0,18 x 0,14 μ., φέρει τὸρμον. Δύο μικρότεροι τὸρμοι ἔχουν ἀνοιγῇ καὶ εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν. Τὸ μήκος τῆς κάτω ἐπιφανείας μετὰ τῶν δακτύλων εἶναι 0,38 μ.

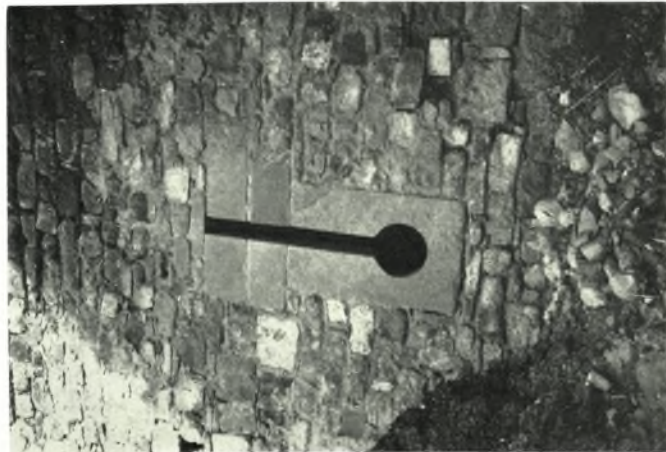
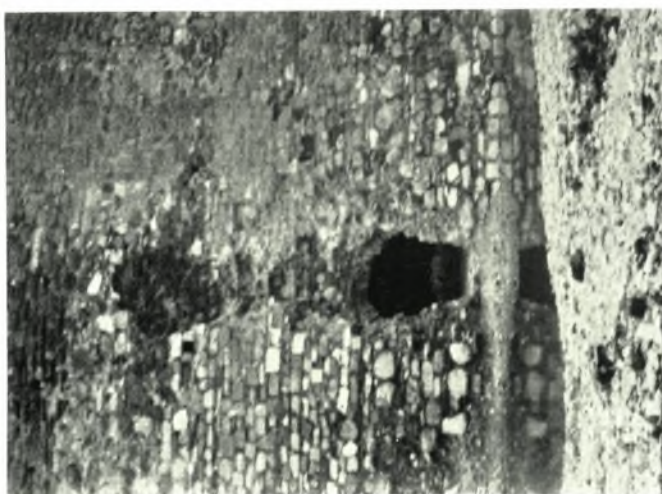
Τοὺς λεοντόποδας, ὡς διακοσμητικὸν στοιχεῖον, ἀπαντῶμεν καὶ ἐπὶ ἡλιακοῦ ὥρολογίου, ἀνευρεθέντος μετὰ τῶν ὑλικῶν κατεδαφισθέντος τοῖχου παρὰ τὸν ναὸν τῆς καθολικῆς Ἐπισκοπῆς. Τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ μικροῦ βάθρου, διαστάσεων 0,28 x 0,21 μ. Ἐπὶ τῆς προσθίας ὀψεως τοῦ βάθρου ἀνάγλυφοι λεοντόποδες ἀπολήγουν εἰς τὸ ἄνω μέρος εἰς λεοντοκεφαλὰς, μεταγενέστερον γεγλυμμένας. Μεταξὺ τῶν λεοντοπόδων ἄκανθα. Διαστάσεις τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας 0,44 x 0,28 μ. Τομὴ πλαγία ὀριζομένη ὑπὸ δύο ἐλίκων, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα ἐνοῦνται, καθορίζει τὰς θέσεις δύο πεδίων (Πί ν. 406 ζ').

Ἐτερον ἡλιακὸν ὥρολόγιον μετέφερα πάλιν ἀπὸ τὰς Παλαιᾶς Φυλακᾶς. Ἐχει τὸ σύνθετος σχῆμα τῶν κοίλων ὥρολογίων, δὲν διατηρεῖται ὅμως εἰς καλὴν κατάστασιν. Σφῆ. ὕψος 0,36 καὶ διαστάσεις τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας 0,38 x 0,20 μ. Τὸ κοῖλον στηρίζουν κεφαλᾷ δελφίνων, αἱ ὁποῖαι προβάλλουν εἰς τὴν βάσιν καὶ τὰ σώματά των ἐκτείνονται ἐλικοειδῶς εἰς τὰς πλαγίας στενάς ἐπιφανείας τοῦ ὥρολογίου.

Τὰ λοιπὰ εὐρήματα ἐκ Χίου εἶναι τὰ εἰκονιζόμενα ἐν Πί ν. 406 α θραύσματα ἀττικῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων μετὰ λειψάνων διονυσιακῶν παραστάσεων καὶ κεφαλῆς ὀπλίτου, δύο θραύσματα ἐξ ἀγγείων μετ' ἀναγλύφου διακοσμήσεως (Πί ν. 406 β - γ), χεῖρ εἰδωλίου μετὰ πλαστικοῦ ψελίου εἰς σχῆμα ὄψεως (Πί ν. 406 δ) καὶ δύο κεφαλᾷ εἰδωλίων, ἡ μία ἀνδρική (Πί ν. 406 η), ἡ ἐτέρα γυναικεία (Πί ν. 406 ε).

ΑΝΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

*

Χίος: α - β. Παναγιά Σικελιά. * Ανατολική και ΒΑ. πλευρά, γ. Φρούριον. Δυτικός προμαχών μετά τον καθαρισμόν,
δ. Φρούριον, * Αναστηλωθείσα τυφεκιοθώρας, ε-ζ'. Φρούριον. Πυλὴς κανονιστάσιου πρό καὶ μετὰ τὴν ἀναστήλωσιν

ΑΝΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ